

Vergaderjaar 2022–2023

19 637

Vreemdelingenbeleid

36 045

Situatie in de Oekraïne

Nr. 3071

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 februari 2023

Inleiding

Door de voortdurende oorlog in Oekraïne worden volgens gegevens van UNHCR 7,83 miljoen ontheemden uit Oekraïne opgevangen. De buurlanden vangen de meesten van hen op, sommigen van hen reizen verder door binnen de Europese Unie, onder meer naar Nederland.

Er zijn tot op heden 89.730 Oekraïners ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP). Er zijn 18.880 uitschrijvingen van Oekraïners uit de BRP geregistreerd. Daarnaast zijn er 6.500 ontheemden uit Oekraïne met een andere nationaliteit ingeschreven in de BRP waarvan er 900 zich weer hebben uitgeschreven. De instroom bedraagt ongeveer 750 Oekraïners per week. Op dit moment verblijven 70.180 ontheemden uit Oekraïne in de noodopvang en 330 in de crisisnoodopvang.¹ Dit leidt tot een bezettingsgraad van 97,5 procent in de noodopvang.

In deze brief informeer ik uw Kamer over het Clingendael rapport *Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden: Pieksenario's door nieuwe offensieven*, de stand van zaken Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne, de verlenging van de Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne, de aanscherping van de uitvoering Richtlijn Tijdelijke Bescherming, het remigratiebeleid, maatschappelijk draagvlak, het Berenschot rapport *Monitoringsonderzoek taalonderwijs aan volwassen Oekraïense ontheemden*, taalaanbod voor ontheemden uit Oekraïne en de CBS-publicatie *Aandeel Oekraïense vluchtelingen met werk toegenomen*.

Tevens informeer ik uw Kamer over de stand van zaken van de motie van het lid Van Haga over voorkomen dat huurcontracten van woningen

¹ De meest recente cijfers vindt u op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland.

worden opgezegd vanwege de opvang van Oekraïense vluchtelingen (Kamerstuk 19 637, nr. 2862) en de gewijzigde motie van de leden Podt en Ceder over de geldigheid van de stickers verblijfstaantekening verlengen tot einddatum van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (Kamerstuk 36 200 VI, nr. 28).

Met deze brief stuur ik u tevens de volgende bijlages mee. Het betreft 1. De onderliggende nota's 2. Het voornoemde Clingendael rapport en 3. Het voornoemde Berenschot rapport (monitorings- en verdiepend onderzoek).

Ik stuur als coördinerend bewindspersoon voor de aanpak van de opvang van ontheemden uit Oekraïne deze Verzamelbrief mede namens de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs en de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Clingendael rapport *Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden: Pieksenario's door nieuwe offensieven*

Met de Verzamelbrief opvang Oekraïne van 14 oktober jl. heb ik u het rapport *Kritieke factoren en scenario's voor de beschermingsopdracht van Oekraïense ontheemden in de Europese Unie en Nederland* van Instituut Clingendael toegezonden.² Met de Verzamelbrief opvang Oekraïne van 16 december jl. heeft u de eerste Early Warning, Early Action (EWEA) rapportage ontvangen.³ Als onderdeel van de opdracht van de Rijks-overheid aan Clingendael stuur ik hierbij de nieuwe EWEA *Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden: Pieksenario's door nieuwe offensieven* rapportage door. Deze zal voortaan eens per kwartaal worden geüpdatet, in plaats van op maandelijks basis. Op die manier kan de situatie in Oekraïne en buurlanden meer gedegen worden gemonitord. Mochten er in de tussenperiode signalen zijn die wijzen op een significante verandering in de beschermingsopdracht van Nederland, dan wordt dit eerder gemeld door Clingendael.

Clingendael inventariseert drie kritieke gebeurtenissen die specifiek gemonitord worden om op tijd voorbereid te kunnen zijn;

- (1) Stijging in doormigratie-intenties vanuit Polen, die zichtbaar worden uit survey-onderzoeken.
- (2) Een wijziging in het demografisch profiel, namelijk de verwachting dat meer mannen en kwetsbare personen naar Nederland komen.
- (3) De potentiële verslechtering van de leefomstandigheden in Polen en Tsjechië.

Het rapport laat onder meer zien dat de situatie ten opzichte van de vorige EWEA rapportage in zowel Oekraïne als omliggende landen niet verslechterd, noch verbeterd is. De situatie in Oekraïne is nog steeds precair, waarbij de humanitaire condities op veel plekken erg slecht zijn. Een snel einde aan het conflict of verbetering van de situatie wordt op de korte termijn dan ook nog niet verwacht.

Tot slot identificeert Clingendael vier piek-scenario's. Hoewel deze nog niet heel waarschijnlijk geacht worden, kunnen deze scenario's, mochten ze uitkomen van grote invloed zijn op de situatie in Oekraïne en buurlanden. Deze piek-scenario's kunnen voor eventuele vluchtelingenstromen zorgen en daarmee ook de beschermingsopdracht van Nederland beïnvloeden.

² Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 2994.

³ Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 3021.

- (1) Zo zouden hevige nieuwe offensieven in het voorjaar kunnen leiden tot nieuwe vluchtelingenstromen, zowel binnen Oekraïne als naar buurlanden en mogelijk ook Nederland. Dit scenario wordt als zeer waarschijnlijk geacht, echter is het effect hiervan op eventuele vluchtelingenstromen nog onzeker.
- (2) Een acute crisis en het algeheel falen van de energie-infrastructuur zou kunnen leiden tot evacuatie van delen van Oekraïne. Er wordt verwacht dat deze evacuaties in eerste instantie intern binnen Oekraïne zullen plaatsvinden. Dit neemt niet weg dat naar verwachting meer mensen de landsgrens over zullen gaan.
- (3) Omvangrijke doormigratie vanuit Polen en Tsjechië vanwege potentiële verslechtering van de leefomstandigheden, zoals het verlagen van het leefgeld of het niet kunnen voorzien in onderwijs en zorg.
- (4) Omslag in Duitsland: van bestemmingsland naar transitieland, waarin het draagvlak in de samenleving afneemt, leidend tot het terugdraaien van beleidsmaatregelen. Hierdoor kan Duitsland minder aantrekkelijk worden voor ontheemden. Dit scenario wordt als zeer onwaarschijnlijk geacht. Dit scenario is wel meegenomen, omdat ook al zal een klein percentage van het aantal ontheemden in Duitsland naar Nederland door migreren, dit in aantallen tot een enorme toestroom kan leiden.

Nogmaals benadruk ik dat deze scenario's op dit moment niet erg waarschijnlijk zijn, buiten het eerste scenario waarvan de impact op nieuwe vluchtelingenstromen onzeker is. Tegelijkertijd zijn de mogelijke gevolgen als één van deze scenario's zich voor zou doen groot. Dat betekent dat we hier in onze scenariovorming wel rekening mee houden.

Het werk van Clingendael is gebruikt ten behoeve van het langetermijnbeleid waarover u middels de Verzamelbrief van 16 december jl. bent geïnformeerd.⁴ Daarnaast wordt het gebruikt ten behoeve van beleids- en besluitvorming.

Stand van zaken Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne

De consultatieperiode van de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne is afgelopen. Van meerdere partijen is een reactie ontvangen. De reacties worden de komende tijd geïnventariseerd en verwerkt, waarna de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne voor advies aan de Afdeling advisering van de Raad van State zal worden voorgelegd.

Verlenging Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne

Gemeenten maken kosten voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Het Rijk vergoedt deze kosten op basis van een ministeriële regeling, de Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne. Momenteel kent de Bekostigingsregeling een bestedingstijdvak tot en met uiterlijk 28 februari 2023. Om de continuïteit van de bekostiging richting gemeenten te borgen wordt de Bekostigingsregeling verlengd. Het bovengenoemde wetsvoorstel voor de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne bevat onder meer de grondslag om de bekostiging voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne te bestendigen.

Aanscherping Uitvoering Richtlijn Tijdelijke Bescherming

Op 30 maart 2022 en 18 juli 2022 heb ik uw Kamer geïnformeerd over de categorieën personen die in Nederland onder de reikwijdte van de RTB vallen en welke wijzigingen daarin per 18 juli 2022 doorgevoerd zijn.⁵ Nu

⁴ Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 3021.

⁵ Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 2907 en Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 2945.

het conflict reeds langere tijd voortduurt en de samenstelling van de instroom van personen die een beroep doen op de RTB wijzigt, zijn er enkele vraagstukken opgekomen die zien op de uitvoering van de RTB in Nederland. De IND signaleert recent een toename van zaken waarin een beroep op de RTB gedaan wordt, terwijl de personen niet aan de voorwaarden voor tijdelijke bescherming voldoen. Dit betekent dat de IND bij de uitgifte van de sticker kijkt naar de genoemde data (peildata) waarop iemand buiten Oekraïne verbleef en de voorwaarde dat men als gevolg van het conflict ontheemd moet zijn geraakt alvorens men in aanmerking komt voor tijdelijke bescherming.

Ik informeer u over mijn besluit om de eerder gecommuniceerde voorwaarden om onder de RTB te vallen, strikt te blijven handhaven. Redengevend voor mijn besluit is dat Nederland ruimhartiger is dan andere EU-landen en dan vereist is in het Raadsbesluit. Door nog ruimhartiger om te gaan met de reikwijdte van de RTB, is er kans op aanzuigende werking van migranten naar Nederland. Concreet betekent dit dat de bestaande categorieën personen die niet onder de bescherming van de richtlijn vallen als volgt worden gespecificeerd:

1. Oekrainers die, nadat is vastgesteld dat zij niet voldoen aan de voorwaarden voor tijdelijke bescherming, terugkeren naar hun land van herkomst en na een (kort) verblijf in Oekraïne wederom terugkeren naar Nederland om opnieuw tijdelijke bescherming aan te vragen. Dit betreft bijvoorbeeld Oekraïense (arbeids)migranten die vóór 27 november 2021 buiten Oekraïne, maar niet in Nederland, in een ander EU-land rechtmatig verbleven;
2. Derdelanders die later dan op de peildatum 23 februari 2022 een permanente vergunning of beschermingsstatus in Oekraïne hebben verkregen.

Daarnaast informeer ik u ook over mijn besluit ten aanzien van EU-burgers die verzoeken om bescherming onder de RTB. Ik heb besloten dat zij in alle gevallen worden uitgesloten van tijdelijke bescherming. Dit besluit is in lijn met de reguliere asielprocedure waarin doorgaans ook geen bescherming aan EU-onderdanen wordt verleend.

Update remigratiebeleid

Vanaf 15 november 2022 geeft de DT&V uitvoering aan het remigratiebeleid voor derdelanders uit Oekraïne, waarover uw Kamer begin november is geïnformeerd.⁶ Insteek van het beleid is om deze derdelanders te stimuleren terug te keren naar het herkomstland of anderszins een land buiten de EU waar de toegang is gewaarborgd. De ondersteuning vanuit het remigratiebeleid bestond bij aanmelding voor 1 januari 2023 uit een geldbedrag van € 5.000. Personen die zich na deze datum bij de DT&V aangemeld hebben kwamen in aanmerking voor een lager bedrag van € 2.000. Recent heb ik besloten het remigratiebeleid onder gelijkblijvende voorwaarden in ieder geval tot en met 4 maart 2023 te verlengen.⁷

Aanvullend neem ik uw Kamer graag mee in de tussentijdse resultaten. Tot 15 februari jl. zijn 400 derdelanders met ondersteuning vanuit het remigratiebeleid vertrokken. Voor nog eens 60 derdelanders is reeds een vlucht geboekt en met 10 derdelanders vinden momenteel gesprekken plaats over een geschikte vluchtmogelijkheid. Na afronding van het remigratiebeleid zal een evaluatie plaatsvinden.

⁶ Kamerstukken 19 637 en 36 045, nr. 3004.

⁷ Kamerstuk 19 637, nr. 3070.

Maatschappelijk draagvlak

Uit de flitspeiling van I&O Research van 4 januari jl. blijkt dat het draagvlak voor de opvang ontheemden uit Oekraïne stabiel blijft. Sinds juni 2022 geeft circa 72% van de ondervraagden aan voor de opvang te zijn. Het is positief dat een grote meerderheid van de Nederlanders ontheemden uit Oekraïne in Nederland wil opvangen en dat dit draagvlak niet daalt. Wel blijft de overgrote meerderheid (82%) zich zorgen maken over krapte op de woningmarkt (in relatie tot de toestroom van ontheemden uit Oekraïne). Ook geeft 25% aan geen voorstander te zijn van permanent verblijf.

Berenschot rapport *Monitoringsonderzoek taalonderwijs aan volwassen Oekraïense ontheemden*

De afgelopen periode is door Berenschot een monitoringsonderzoek uitgevoerd met betrekking tot taalonderwijs aan volwassen ontheemden uit Oekraïne. Voor de doelgroep van volwassen ontheemden uit Oekraïne wil het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zicht krijgen op de (ontwikkelingen in de) vraag naar (Nederlands taal)onderwijs, de omvang en vorm van het onderwijsaanbod, de manier waarop dit gefinancierd wordt en of de verschillende financieringsmogelijkheden toereikend zijn. Het onderzoek omvat in totaal drie metingen (november 2022, mei 2023 en november 2023) en een verdiepend onderzoek. De eerste monitoringsrapportage en het verdiepend onderzoek treft u aan als bijlage bij deze brief en zal worden gepubliceerd op de website van de Rijksoverheid.

Taalaanbod voor ontheemden uit Oekraïne

Het spreken van de Nederlandse taal is voor ontheemden uit Oekraïne van belang om de stap te maken naar werk en een baan te vinden die aansluit bij hun opleiding en vaardigheden. Om taalonderwijs voor volwassen ontheemden uit Oekraïne aan te bieden zal 15 miljoen euro beschikbaar worden gesteld. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werkt momenteel aan de precieze uitwerking van dit taalaanbod, waarover u in een later stadium wordt geïnformeerd. Hierin zullen de uitkomsten van het monitoringsonderzoek van Berenschot worden meegenomen.

CBS-publicatie *Aandeel Oekraïense vluchtelingen met werk toegenomen*

Het CBS heeft 1 februari jl. nieuwe cijfers gepubliceerd rond de arbeidsparticipatie van Ontheemden uit Oekraïne in Nederland.⁸ Hieruit blijkt dat op 1 november 2022 ruim 30.000 ontheemden tussen de 15 en 65 jaar aan het werk waren. Dit komt neer op 46% van de ontheemden tussen de 15 en 65 jaar die zich op dat moment in Nederland bevonden. Onder derdelanders, waar de groep voor 8% uit bestaat, ligt het percentage op 68%. Van de ontheemden werkt een groot deel als uitzendkracht (43%) in de zakelijke dienstverlening en horeca. Het grootste deel werkt in deeltijd (58% <25 uur per week).

Ten opzichte van de cijfers, met peildatum 1 juli 2022, die het CBS eind november publiceerde is het aandeel werkende ontheemden uit Oekraïne toegenomen. Toen was 35% van de ontheemden in de betreffende

⁸ De CBS-publicatie vindt u op <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/05/aandeel-oekraïense-vluchtelingen-met-werk-toegenomen>.

leeftijdscategorie aan het werk. Deze stijgende participatie op de arbeidsmarkt over een periode van vier maanden is positief.

Beantwoording motie van het lid Van Haga over voorkomen dat huurcontracten van woningen worden opgezegd vanwege de opvang van Oekraïense vluchtelingen (Kamerstuk 19 637, nr. 2862)

Met de motie van het lid Van Haga⁹ werd de regering verzocht te voorkomen dat huurcontracten van woningen worden opgezegd voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Het beleid van het kabinet is erop gericht om verdringing op de woningmarkt zo veel mogelijk te voorkomen door ontheemden op te vangen in door gemeenten ingerichte opvanglocaties buiten de reguliere woningmarkt om.

Voor de langere termijn zet het kabinet in op snelle uitbreiding van de woningvoorraad via flexwoningen; doelstelling is om in de periode 2022–2024 in totaal 37.500 flexwoningen te realiseren. Daarmee is in het beleid opvolging gegeven aan de motie van het lid Van Haga.

Beantwoording gewijzigde motie van de leden Podt en Ceder over de geldigheid van de stickers verblijfsaantekening verlengen tot einddatum van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (Kamerstuk 36 200 VI, nr. 98)

De IND verstrekt momenteel aan ontheemden die onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming vallen verblijfsbewijzen die geldig zijn tot 4 maart 2023. De Europese Commissie heeft tijdens de JBZ-Raad op 14 oktober 2022 aangekondigd dat de RTB in ongewijzigde vorm wordt verlengd tot 4 maart 2024.

In opvolging van de gewijzigde motie van de leden Podt en Ceder¹⁰ en mijn toezegging tijdens het Wetgevingsoverleg migratiedeel van 14 november 2022 informeer ik u over de wijze waarop de geldigheid van de verblijfsbewijzen (verblijfstickers en O-documenten) van ontheemden uit Oekraïne wordt verlengd. Conform de aangenomen gewijzigde motie van del Podt en Ceder zal de IND niet alle ontheemden uit Oekraïne opnieuw langs laten komen om een nieuwe verblijfssticker op te halen.

Besloten is om de geldigheid van alle verblijfsbewijzen voor alle ontheemden met de Oekraïense nationaliteit, die in het bezit zijn van een sticker of O-document met einddatum 4 maart 2023, per brief te verlengen tot het einde van de RTB. Er zijn op dit moment nog duizenden verblijfsstickers beschikbaar waarop de datum van 4 maart 2023 is voorgedrukt. Omdat de levertijd voor nieuwe stickers zes maanden bedraagt en nog duizenden stickers beschikbaar zijn, is besloten om de verblijfstickers waarop 4 maart 2023 is voorgedrukt te blijven verstrekken in combinatie met de voornoemde verlengingsbrief. Deze verlengingsbrieven worden vanaf 27 januari 2023 gestuurd en zijn vanaf deze datum ook in te zien op mijnind.nl.

Voor ontheemden uit derdelanden, die na 4 maart 2023 onder de RTB blijven vallen, is besloten om nieuwe verblijfsbewijzen, te weten O-documenten, met de einddatum 4 maart 2024 te verstrekken. Hiertoe zullen de derdelanders worden uitgenodigd.

⁹ Kamerstuk 19 637, nr. 2862.

¹⁰ Kamerstuk 36 200 VI, nr. 98.

Conclusie

Tot slot benoem ik wederom dat de ontwikkelingen op het gebied van migratie en aangrenzende werkvelden die zich ten gevolge van de oorlog in Oekraïne razendsnel kunnen opvolgen, zowel op nationaal, Europees als internationaal niveau. Ik blijf mij, samen met mijn collega's, inspannen om uw Kamer tijdig en adequaat te blijven informeren.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,
E. van der Burg